

Posudek vedoucího bakalářské práce
Obor: Angličtina pro mezikulturní komunikaci – Fonetika

Carmen Kodytková

Fonetická variabilita na úrovni slov ve veřejných projevech

Bakalářská práce Carmen Kodytkové se zabývá tématem, jehož systematické zpracování pro češtinu stojí na samém počátku. Zkoumání variability řečových jednotek jak ve spontánní řeči, tak ve veřejných nepřipravených projevech může například přispívat k modelování vztahu řečové produkce a percepce, ke zvyšování úspěšnosti automatických rozpoznávačů řeči, ale samozřejmě také k popisu foneticko-fonologických procesů v řečové realitě.

Tato bakalářská práce má být jednou z pilotních sond do zmíněné oblasti. Jejím cílem je zejména popsat zvukovou variabilitu a nastínit strukturu redukovaných forem vybraných vysoce frekventovaných slov (*protože, prostě, myslím, samozřejmě, určitě*), a to v mluvě českých politiků během televizních diskusních pořadů. Hlavním výstupem by mělo být jednak přibližné zmapování variability redukovaných forem slov ve vztahu k jejich kanonické podobě a jednak stanovení relativní stability fonetických rysů ve variantách s různým stupněm redukce. Bakalářská práce by měla být rovněž pokusem o ověření zvolené metodologie, což od autorky vyžaduje značně samostatný přístup v řešení dílčích, konkrétních problémů a případné modifikace pracovních postupů.

Práce Carmen Kodytkové má 70 stran a je přiměřeně vybavena tabulkami a ilustrativními příklady. Nezanedbatelnou část práce tvoří přílohy na CD, a to hlavně tabulky s procentuálním vyjádřením uplatněných vlastních a nevlastních fonetických rysů u jednotlivých typů slov. Toto přehledné shrnutí lze považovat za jeden z nejdůležitějších výstupů práce.

Teoretickou část autorka uvádí základními informacemi a zákonitostmi z oblasti fonetické variability, vymezuje termíny, které dále používá v praktické části (např. redukce, paralelní artikulace), a shrnuje metody a výsledky relevantních studií k danému tématu. Dále představuje fonetické rysy českých konsonantů a vokálů s ohledem na jejich pravděpodobnou stabilitu. Na základě příslušných studií popisuje možné faktory, které mají vliv na druh a míru redukci, představuje některé inspirativní výzkumné metody a uvádí možnost využití výsledků v oblasti automatického rozpoznávání řeči.

V praktické části autorka nejprve podrobně popisuje metodu výběru cílových slov, včetně požadavků a omezení, a způsob zpracování materiálu (celkem 214 výskytů slov). Po náročném analýze samotných redukovaných forem, která potvrdila očekávání velmi bohaté variability, přešla studentka k neméně náročné kategorizaci variant podle podobnosti realizace z hlediska fonetických rysů. U jednotlivých typů slov tak vytvořila hierarchii pěti až osmi smysluplných kategorií fonetických variant, což vyžaduje jak schopnost koncepčního pohledu, tak na druhou stranu samostatnost v promyšlení kombinací fonetických rysů na úrovni slov. Na případnou problematičnost některých rozhodnutí autorka upozorňuje v rámci diskuse u vědomí možné polemiky. I tuto oblast práce v rámci experimentu lze považovat za významný výstup.

Samotná analýza redukovaných, a zvláště silně redukovaných forem frekventovaných slov vyžaduje vysoký stupeň pozornosti a jednotnosti přístupu. Nejistoty v uplatnění a neuplatnění vlastních fonetických rysů a ve výskytu rysů nevlastních autorka pravidelně konzultovala s vedoucím práce.

Pro vyjádření míry stability vlastních fonetických rysů (*stabilní, spíše stabilní, spíše nestabilní, nestabilní*) byla arbitrárně vytvořena procentuální škála, pro *významný nevlastní fonetický rys* byla rovněž arbitrárně stanovena minimální hranice výskytu. Autorka dále sledovala tendence v závislosti míry redukce slova na jeho reálném trvání a na pozici v rámci promluhového úseku.

Než se dostanu ke shrnutí, upozorním na některé jevy, jež považuji za jisté slabiny práce. Jedním z nich je míšení pojmů *tempo (rychlost)* a *trvání*. Na s. 31 autorka vysvětluje, proč řadí varianty podle trvání slova („ve fonetice netypické rozhodnutí“), a nikoli podle tempa, dále však v textu užívá zejména pojmu *tempo* nebo *rychlost*.

Za přehodnocení by – při jinak výstižném klasifikování stability fonetických rysů – stálo zařazení elizí mezi redukce fonetických rysů. Potom by se studentka vyhnula označení (*spíše*) *nestabilní* v případech, kdy rysy vykazují (*spíše*) stabilitu, pokud je hláska realizována. Nestabilní je tedy v tomto případě celá hláska, nikoli její jednotlivé rysy. Oddělení elizí (a z nich plynoucí míry stability hlásky jako celku) od ostatních typů redukcí by pak v některých případech znamenalo jistý posun hodnocení v kategoriích stability fonetických rysů. Jedná se ovšem o jedno z metodologických rozhodnutí, s nimiž se v rámci ověřování zvoleného přístupu počítalo, a na výsledky je nutno pohlížet z hlediska užití metody.

Poněkud nejasně v textu vyznívá vztah mezi pojmy *kvalita* a *středovost* či *vysokost* vokálu (s. 41, 54, 60) a v některých případech mezi pojmy *elize* a *redukce* (např. s. 64, 68).

Rozpor bohužel nastal mezi počtem případů uvedených v rámci přehledu jednotlivých kategorií variant daného slova a počtem případů v tabulkách s počty případů podle výskytu v promluhovém úseku (např. *prostě* – 3. kategorie, *myslím* – celkové počty případů atd.). K podobnému jevu došlo u součtu procent do 100 % ([ň] s. 54, [r] s. 59).

Několik drobnějších vad: U [ř] chybí konstatování nestability závěrovosti (s. 41). Zavřenější [e] po pseudoelidovaném [ř] je vhodné považovat za paralelní artikulaci. V komentáři je třeba uvést i skutečnost, že se v nejkratších realizacích slova třikrát objevila také kategorie 1. (s. 43). Nazvání rázu hláskou je v češtině poněkud nevhodné (s. 59). U [ř] není jasný rozdíl mezi frikativizací a absencí úplného závěru (s. 60). Vyjádření „rys elidovaného segmentu se zachoval“ není úplně přesné (s. 64). Ve shrnutí chybí míra stability vokalické kvality (s. 67). Hovoříme spíše o nestabilitě závěrovosti než explozivnosti (s. 68). Doporučoval bych uvést, že vysoká stabilita místa artikulace konsonantů se netýká nazál (s. 68).

Předkládaná práce přes výše uvedené poznámky splňuje svým obsahem i rozsahem požadavky kladené na bakalářskou práci. Vzhledem k uvedeným skutečnostem ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **v e l m i d o b ř e**.

V Praze dne 30. srpna 2012

.....
PhDr. Pavel Machač, Ph.D.

Fonetický ústav FF UK